

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Från decentralisering till lärarlönelyft - En studie om sex lärares upplevelser av professions- förändringar

Matilda Pettersson

Självständigt arbete L3XA1A

Examinator: Annika Lilja

Rapportnummer: VT19-2930-041-L3XA1A

Sammanfattning

Titel: Från decentralisering till lärarlönelyft - En studie om sex lärares upplevelser av professionsförändringar

English title: From the decentralization to the increased wages for teachers (lärarlönelyftet) - A study about six teachers experiences of the professionalization changes

Författare: Matilda Pettersson

Typ av arbete: Examensarbete på avancerad nivå (15 hp)

Examinator: Annika Lilja

Rapportnummer: VT19-2930-041-L3XA1A

Nyckelord: Förstelärare, karriärtjänstreformen, lärarlegitimation, lärarprofession, lärarlönelyftet, profession och skolreformer

Det finns många debatter och forskning om läraryrket får kallas för en profession eller inte och ifall lärarprofessionen ska räknas som en stark eller en svag profession. Det har gjorts ett antal reformer såsom lärarlegitimationsreformen och karriärtjänstreformen med förstelärare och lärarlönelyftet för att stärka lärarprofessionen. Det här examensarbetets syfte är hur lärare som arbetat innan införandet av lärarlegitimationen 2011 ser på reformerna och ifall de tycker att reformerna har stärkt professionen eller inte. Frågeställningarna till det här examensarbetet är;

1. Hur uppfattar lärare lärarlegitimationens påverkan på lärarprofessionen?
2. Hur uppfattar lärare förstelärartjänsternas påverkan på lärarprofessionen?
3. Hur uppfattar lärare lärarlönelyftets påverkan på lärarprofessionen?

För att ta reda på vad lärarna anser så har legitimerade lärare i Göteborg intervjuats med semi-strukturerade intervjuer. Intervjuerna har utgått från en och samma intervjuguide angående deras tankar och åsikter om lärarlegitimationen, förstelärartjänsten och lärarlönelyftet.

Efter att ha analyserat intervjuerna är ett av resultaten att förstelärartjänsten inte har hjälpt till att stärka professionen enligt lärarna. Detta eftersom lärarna tycker att karriärtjänstreformen med förstelärartjänsterna har delat upp lärarna i "bra" lärare och i "dåliga" lärare. Det är även få lärare som är positivt inställda till lärarlönelyftet utan tycker istället att det ska satsas på att höja alla lärares löner. Införandet av lärarlegitimationen är samtliga lärare positivt inställda till och tycker att det har hjälpt till att stärka lärarprofessionen.

Innehåll

Innehåll	2
1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	4
2. Bakgrund	5
2.1 Decentralisering och mål- och resultatstyrning	5
2.2 Baksidan av reformerna - deprofessionalisering	7
2.3 Reformerna som reaktion på decentraliseringen	8
2.3.1 Lärarlegitimation	8
2.3.2 Förstelärare (karriärstegsreformen)	9
2.3.3 Lönelyftet	10
3. Professionsforskning	12
4. Metod	14
4.1 Metodval	14
4.2 Urvalsgrupp	14
4.4 Analysmetod och databearbetning.	15
4.5 Etiska ställningstaganden	16
4.6 Metoddiskussion	16
5. Resultat	17
5.1 Lärarnas och andras syn på lärarprofessionen - "Jaha, du är lärare"	17
5.2 Föräldrars inflytande i skolvärlden	19
5.3 Den "omtalade" lönen	20
5.4 Tidsaspekten - "Ni springer lite fortare än alla andra..."	23
6. Diskussion	24
6.1 Resultatdiskussion	24
6.1.1 Lärarnas och andras syn på lärarprofessionen	24
6.1.1.1 Vad behöver göras för att stärka lärarprofessionen?	25
6.1.2 Den "omtalade" lönen	26
6.1.3 Reformerna	26
6.2 Slutsatser	28
6.3 Vidare forskning	28
7. Referenser	29

8. Bilagor	32
8.1 Bilaga 1 - Intervjuguide	32
8.2 Bilaga 2 - Informationsbrev	34

1. Inledning

Eftersom det länge har varit en diskussion kring läraryrket som profession och ifall lärare har en hög status eller inte har regeringen vid tre tillfällen försökt att lyfta och stärka lärarprofessionen. Läraryrket ses ofta som en semiprofession trots att yrket numera efter införandet av yrkeslegitimationen uppfyller alla krav och kriterier för att få kallas för en profession. Vad innebär det att ett yrke får definieras som profession? I det här examensarbetet behandlas några reformer som regeringen infört för att försöka lyfta och stärka lärarprofessionen.

De tre reformer som gjorts som försök till att stärka och lyfta professionen är lärarlegitimationsreformen (Prop. 2010/11:20) som innebär att alla utbildade lärare ansöker om en lärarlegitimation efter avslutad utbildning där det står i vilka ämnen och årskurser som läraren är behörig i. Sedan kom även karriärstegsreformen som innefattade bland annat ett karriärsteg som förstelärare (Prop. 2012/13:136; SFS 2013:530; SFS 2010:800; U2012/4904/S) för att öka attraktionskraften till läraryrket. Den sista reformen som kom var lärarlönelyftet (Prop. 2014/15:1 utg.omr. 16; prop. 2015/16:1 utg.omr. 16; prop. 2016/17:1 utg.omr. 16; SFS 2016:100; Skr. 2017/18:84; Utbildningsutskottet 2018/19:UbU9) vars syfte också var att öka attraktionskraften till läraryrket med hjälp av ett ekonomiskt incitament.

I det tidigare examensarbetet på grundläggande nivå som handlade om professionsförändringar i läraryrket från 1990-talet till 2010-talet insåg vi som skrev arbetet att det som vi saknade i studierna om det här var just lärarnas röster. Det var studier om lärare, men lärarna själva och deras åsikter och tankar var inte synliga. Det här är en av anledningarna till valet av att intervjua lärare till det här examensarbetet.

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsen syftar till att undersöka hur sex lärare har uppfattat tre olika reformer som genomförts för att stärka lärarprofessionen.

Frågeställningar:

Hur uppfattar lärare lärarlegitimationens påverkan på lärarprofessionen?

Hur uppfattar lärare förstelärartjänsternas påverkan på lärarprofessionen?

Hur uppfattar lärare lärarlönelyftets påverkan på lärarprofessionen?

2. Bakgrund

Nedan ges en bakgrund till vad som har lett till att lärarlegitimationen, karriärtjänstreformen och lärarlönelyftet har behövts införas för att lyfta och stärka lärarprofessionen samt öka attraktionskraften till läraryrket. Först behandlas decentraliseringen och kommunaliseringen av skolan och vad det innebar för lärarna samt vad det innebar för lärarprofessionen. Efter bakgrunden som behandlar decentraliseringen kommer tre avsnitt som behandlar och förklarar lärarlegitimationsreformen, karriärstegsreformen med förstelärare samt lärarlönelyftet. I det avslutande avsnittet i bakgrunden behandlas i vilken grad reformerna har lett till professionalisering.

2.1 Decentralisering och mål- och resultatstyrning

Ett av motiven bakom decentraliseringen av skolan och införande av friskolor på 1990-talet (Prop. 1991/92:95) var för att föräldrars och elevers inflytande och valfrihet skulle öka. Ett annat motiv var att skapa konkurrens mellan skolorna för att få en ökad effektivitet i utbildningssystemet (Lilja, 2011; Wahlström, 2002). Skolan som tidigare var en centraliserad organisation blev nu decentraliserad. Decentraliseringen var ett sätt för staten att ta avstånd från de konflikter som kan uppstå i skolan för att slippa framstå som källan till konflikterna, exempelvis ekonomiska och organisatoriska konflikter (Wahlström, 2002). Nu blev istället kommunerna källan till konflikterna i skolan i och med att decentralisering av skolan gjorde att kommunerna blev ansvariga för skolan istället för staten, det skedde en kommunalisering av skolan. Det kan ses som att staten ville lägga över ansvaret på kommunerna utan att släppa makten eftersom det är staten som anger de nationella målen för skolans verksamhet.

Regeringen beslutade att decentralisera skolan (Prop. 1889/90:41; Prop. 1990/91:18) och gjorde därmed att det var kommunerna som fick det samlade ansvaret som huvudmän för skolans organisering. Skolorna som tidigare hade haft en huvudman - staten, fick flera olika huvudmän eftersom varje kommun nu ansvarade för skolorna i kommunen. Kommunernas arbete som huvudmän blev att verkställa de nationella mål som staten angav. I och med decentralisering av skolan blev staten beställare av utbildning och kommunerna blev de som skulle förse staten med den beställda varan (Nordin, 2014; Wahlström, 2002).

Wahlström (2002) diskuterar nackdelarna och nämner att en risk med reformen var att skolans likvärdighet skulle vara i fara. Den risken ökar nämligen när det ekonomiska utrymmet blir begränsat eftersom ekonomin i kommunerna skiljer sig och kan därmed leda till minskad likvärdighet. En annan nackdel är att olika sakfrågor i skolan behandlas olika från kommun till kommun. För att sammanfatta nackdelarna av decentraliseringen så påverkas effekten av det beroende på hur stora kommunerna är. Trots de här nackdelarna menade den dåvarande finansministern Kjell-Olof Feldt att staten inte hade råd med en likvärdig utbildning i landet och att kommunerna istället hade en bättre ekonomisk möjlighet för den likvärdiga utbildningen (Stenlås, 2009).

New Public Management är ett begrepp som innefattar olika processer (Lilja, 2011; Nordin, 2014) och mål- och resultatstyrning är en del av de här olika processerna. Mål- och resultatstyrningen introducerades i läroplanen Lpo 94 (Lpo 94; prop. 1992/93:220) och den svenska skolan gick från

att vara ett av samhällets mest genomreglerade områden till att vara ett av det mest avreglerade. Sju centrala drag i New Public Management är entreprenöriellt ledarskap, förekomsten av standarder och prestationsmätningar, fokus på kontroll av outputsidan, decentralisering av offentliga tjänster, konkurrens vad gäller tillhandahållandet av dessa tjänster, ledarskapsstilar hämtade från privat sektor och fokus på disciplin och återhållsamhet i frågor om resursfördelning (Lilja, 2011). Alla sju centrala drag behöver inte verka samtidigt för att det ska vara en NPM-inspirerad reform (Wennström, 2016). I och med NPM behöver lärare arbeta enligt redovisningsskyldighetens logik istället för att få arbeta med sitt professionella ansvar. Lärarna är skyldiga att redovisa sin dokumentation och sitt resultat. Politiker och tjänstemän använder redovisningen som ett verktyg för att värdera lärarnas arbete. Makten över det professionella arbetet har alltså flyttats från de professionella lärarna till tjänstemän och politiker. Englund och Solbrekke (2015) menar att med den här förändringen har läraryrket som profession nu förlorat makt över det egna yrket till utomstående aktörer vilket går emot professionskriteriet om professionell individuell autonomi.

Något som skulle kunna ses som en konsekvens med målstyrning ifall det sätts i relation till lärarprofessionen är att det blir en hård granskningskultur där lärare och deras beslut hela tiden ska granskas. Det har vuxit fram en kontrollregim på skolområdet (Stenlås, 2011). I och med granskningskulturen blir det mycket mer dokumentation för lärarna så att de hela tiden har något att förklara alla sina beslut med.

Statens viktigaste styrningsmedel blev efter decentraliseringen målformulering och granskning (Stenlås, 2011). Men mål- och resultatstyrningen har påverkat de svenska lärarnas professionella roller. I och med dokumenteringen finns det inte tillräckligt mycket utrymme för lärarna att utveckla egna sätt att göra professionella bedömningar. De som är professionella går på tillit men den nya redovisningsskyldigheten kräver kontrollerbara värden (Englund & Solbrekke, 2015). I och med det nya dokumentationsspråket riskerar de professionella möjligheten att själva göra olika bedömningar av olika sätt att hantera problem och situationer (Englund & Solbrekke, 2015).

Som en del av decentraliseringen infördes det fria skolvalet och friskolor. Det var i mars 1992 som den borgerliga regeringen införde ett system där skolorna fick betalt efter hur många elever de tog emot. Tanken bakom det nya systemet var att det skulle effektivisera skolan och tvinga fram konkurrens mellan skolorna (Prop. 1991/92:95). Det var här etableringen av fristående skolor började, inledningsvis gick det väldigt långsamt. För att locka elever till skolorna började nu skolor att konkurrera med bärbara datorer, schemalagd körkortsundervisning och lektionsfria dagar (Stenlås, 2011). En nackdel med det fria skolvalet blir alltså att elever och föräldrar många gånger väljer en skola som lockar med "bäst" saker istället för skolan med väsentliga utbildningsfrågor (Stenlås, 2011). ‘

För att sammanfatta decentraliseringen av skolan, införandet av det fria skolvalet och införandet av mål- och resultatstyrningen har det lett till att lärarprofessionen har deprofessionaliserats på grund av minskad autonomi, dokumentationskrav och redovisningsskyldighet.

2.2 Baksidan av reformerna - deprofessionalisering

Efter att ha behandlat vad en profession och professionalisering är behövs också en förståelse för motpolen deprofessionalisering. Stenlås (2011) menar att reformer som till exempel det fria skolvälet har lett till en deprofessionalisering eftersom lärarna måste rätta sig efter missnöjda föräldrar som annars placerar sina barn på en annan skola. Det nämns också att en konsekvens av decentraliseringen och de nya utbildningsreformerna är att lärarprofessionen har deprofessionaliserats (Ringarp, 2011; Sjöberg, 2010; Stenlås, 2009). Efter decentraliseringen sänktes statusen på lärarprofessionen (SOU 2014:5; SOU 2018:17).

Tanken med målstyrning är att mål ska sättas upp som sedan i efterhand granskas och då bestäms ifall målen har blivit uppfyllda eller inte (Stenlås, 2011). Det här innebär för lärarna att staten sätter upp mål för skolan som lärarna sedan hela tiden behöver bevisa att de klarar av att uppfylla. Det kan ses som att staten inte litar på lärarnas professionalitet och därmed behöver kontrollera att lärarna gör det som staten vill att de ska göra. Lärarna gör dock redan det här när de rättar prov och sedan skriver bedömningar eller sätter betyg (Stenlås, 2011). Att staten ska kontrollera lärarnas arbete i skolan kan ses som ett led till deprofessionalisering av lärarprofessionen.

Lärarprofessionen har en låg status efter decentraliseringen av skolan (SOU 2014:5; SOU 2018:18) och trots försöken att höja och stärka statusen med olika reformer, kan låg status tolkas som deprofessionaliserande (Stenlås, 2011). Precis som Frelin (2013) nämner så kan strävan efter professionalisering och statushöjning leda till raka motsatsen, deprofessionalisering.

En profession ska nå höga sociala belöningar i form av hög status och hög lön (Brante, 2009), men lärarprofessionen har inte den höga statusen eller den höga lönen vilket också kan ses som ett tecken på deprofessionalisering.

Brante (2009) menar att det som talar emot att läraryrket skulle vara en profession är bristen på det autonoma självstyret. Autonomi innebär att rätten att diktera regler och villkor som verksamheten ska följa (Lilja, 2011). En individuell lönesättning kan också ses som ett steg i deprofessionaliseringen av lärarprofessionen eftersom lönesättningen begränsar de professionellas autonomi (Stenlås, 2011). Efter decentraliseringen och den de nya skolreformerna borde lärarna ha känt större autonomi men istället upplever de flesta lärare att de är mer kontrollerade och att de har fler arbetsuppgifter (Lilja, 2011). Lärarna blev utsatta för en "chockprofessionalisering" som resulterade i att lärarna inte visste vad deras arbete skulle syfta till inom ramen av det reformerade utbildningssystemet.

Lilja (2011) menar att lärarlegitimationsreformen (Prop. 2010/11:20) kan läsas på två olika sätt, antingen som ett positivt sätt där legitimationen kan se som det yttersta beviset på en profession. Det andra sättet att läsa propositionen på är att reformen kan ses som en ökad extern kontroll och att det finns ett politiskt intresse för en sådan ökad kontroll. Propositionen kan även läsas som att regeringen har ett lågt förtroende för lärarkåren eftersom "det behövs en ytterligare prövning för lärare och förskollärare" (Prop. 2010/11:20, s. 25). En lärarexamen är inte en tillräcklig kvalitetsgaranti för att kunna arbeta i skolan. Kraven med yrkeslegitimationen innebär därmed högre krav på lärare och förskollärare.

Numera behöver inte en rektor ha lärarexamen utan det räcker med pedagogisk erfarenhet (SOU 2004:166), det här för att kunna underlätta att rekrytera skolledare som har en annan bakgrund än lärare (Stenlås, 2011). Något som är väldigt motsägelsefullt med lärarlegitimationen är att det är bara behöriga lärare som får sätta betyg men rektorn är ändå den som är avgörande i en betygskonflikt trots att det inte finns något krav på att rektorn själv är en legitimerad lärare (Lilja, 2011).

I nästa avsnitt behandlas tre reformer som kan ses som motreaktioner till det som hände på 1990-talet samt det nutida läget med lärarbrist. För att få en förståelse för de olika reformerna fördjupas informationen om lärarlegitimationen, karriärstegsreformen och lärarlönelyftet.

2.3 Reformerna som reaktion på decentraliseringen

I det här avsnittet kommer tre reformer att tas upp mer ordentligt och ingående. Dessa tre reformer kan ses som en motreaktion på vad decentraliseringen gjorde med skolvärlden och lärarprofessionen. Efter decentraliseringen sänktes statusen på lärarprofessionen (SOU 2014:5; SOU 2018:17) och de här tre reformerna är försök till att höja statusen och stärka lärarprofessionen. Reformerna försöker även lyfta attraktionen till lärarprofessionen eftersom det råder lärarbrist och för få väljer att söka till lärarutbildningen (SOU: 2018:17).

2.3.1 Lärarlegitimation

Det var den 2 mars 2011 som Sveriges riksdag fattade beslutet om att införa en yrkeslegitimation för lärarkåren i Sverige (Prop. 2010/11:20). Det här var något som lärarorganisationer i Sverige länge eftersträvat eftersom en yrkeslegitimation länge har varit det yttersta kännetecknet för ett professionellt erkännande och de ställde sig därför positiva till införandet eftersom det gynnar lärares professionella utveckling (Lilja, 2011). Införandet av lärarlegitimationen var en del av det reformprogram som började genomföras då. En av anledningarna till reformprogrammet var att svenska elevers resultat i internationella kunskapsmätningar hade sjunkit och fortsätter att sjunka. Att resultaten sjönk sågs som ett resultat av att den svenska skolan har både kunskaps- och disciplinproblem. Politikerna såg de sjunkande resultaten i skolan som en möjlighet att genomföra reformer i skolan för att kunna uppnå en större kontroll av lärarnas arbete (Lilja, 2011). En annan anledning till att regeringen införde lärarlegitimationen var att stärka lärarprofessionen med en yrkeslegitimation. Kravet på legitimation omfattade alla lärarkategorier i både offentliga och fristående skolformer. Ett annat skäl för införandet av lärarlegitimationen var att det skulle bli lättare för lärare att bygga sig en karriärväg in i systemet.

Ett legitimationssystem kommer som en följd av detta också sannolikt att kunna höja statusen på yrkena och bidra till en bättre rekryteringsbas (Prop. 2010/11:20, s 26).

Grunden till systemet var tänkt att efter godkänd lärarutbildning skulle den blivande läraren ansöka om ett provtjänstgöringsår och under det året skulle den nya läraren också ha en mentor som är en erfaren och legitimerad. Efter provtjänstgöringsåret, som i vissa fall kunde sträcka sig i två år, kunde den nya läraren ansöka om en legitimation hos Skolverket. Det är upp till rektorn på skolan att bedöma om den nya läraren är lämplig som lärare eller inte och det är rektorns bedömning som

utgör grunden för Skolverkets beslut att ge en legitimation eller inte (Lilja, 2011). Regeln var att endast den som hade fått en legitimation av Skolverket skulle kunna bli anställd som lärare utan tidsbegränsning. Det ska även vara legitimerade lärare som får sätta betyg på eleverna. Ifall det skulle vara så att undervisningen bedrevs av en lärare som inte var legitimerad ska betygen sättas i samråd med en lärare som är legitimerad. När en lärares legitimation ifrågasätts så är det Lärarnas ansvarsnämnd som hanterar dessa ärenden. Nämnden består av en ordförande som är domarkompetent samt åtta ledarmöten som utses av regeringen och sitter med i nämnden i tre år (Lilja, 2011).

I en studie av Frostenson (2014) som bestod av intervjuer av olika förvaltningschefer kom det fram att en nackdel med införandet av lärarlegitimationen var att en av de intervjuade förvaltningschefernas bästa lärare var obehörig och ansåg att det inte är behörigheten och legitimationen som avgör ifall en lärare är duktig på sitt arbete eller inte.

2.3.2 Förstelärare (karriärstegsreformen)

Förstelärare nämns först i skollagen 2013 (SFS 2013:530; Skollagen 2010:800). Huvudmännen ska sträva efter att inrätta karriärsteg för yrkesskickliga lärare. Propositionen 2012/13:136 innehåller karriärstegsreformen med förstelärartjänsten. 2017 skulle reformen vara helt klar och det skulle finnas cirka 17 000 förstelärare (Skolverket, 2013).

Syftet med karriärtjänsten förstelärare är att höja statusen på lärarprofessionen och höja attraktionskraften till yrket (Skolverket, 2013). Ett annat syfte är för att skickliga lärare alltså ska kunna göra en karriär men fortfarande vara kvar i undervisningen och därmed bidra till en förbättrad undervisning och förbättrade studieresultat hos eleverna (bet. 2018/19:UbU9). I propositionen Karriärvägar för lärare i skolväsendet m.m. nämns det att det är lärarna som är en av de viktigaste faktorerna för elevernas studieresultat (Prop. 2012/13:136). För att säkra en hög kvalitet måste läraryrket därför göras mer attraktivt så att eleverna kan få en förbättrad undervisning vilket ska leda till ökade förutsättningar för att eleverna ska uppnå de nationella målen som staten har angivit. Lärares potential och kompetens måste på ett bättre sätt tas till vara och uppmuntras och lärare måste också ges möjligheter till att utveckla sin professionalism genom att gå vidare i karriären inom läraryrket.

En lärare som har en licentiatexamen och arbetat minst fyra år samt visat pedagogisk skicklighet som lärare ska kunna utnämnas till lektor enligt propositionen 2010/11:20. Även här är det rektorns bedömning som ligger till grund för Skolverkets beslut att utnämna läraren till lektor eller inte (Lilja, 2011). Det är även upp till rektorn att bestämma hur lektorer ska användas i verksamheten.

För att kunna söka förstelärartjänsten behöver läraren ha en lärarlegitimation och ha arbetat i minst fyra år med undervisning i skolan. Lärarens arbete behöver vara vitsordat och ska kunna redovisas genom dokumentation. Läraren ska också ha ett starkt intresse för att vilja utveckla undervisningen och visa en god förmåga på att se till att elevernas studieresultat förbättras (Skolverket, 2013). Den lärare som tilldelas en förstelärartjänst får också 5000 kronor mer i lön. Förstelärartjänsterna tilldelas antingen tidsbegränsat, oftast 12–23 månader, eller som en tillsvidare tjänst (Skolverket, 2013).

I vissa fall är det rektorerna som bestämmer vad det är som ska ingå i förstelärartjänsten, det blir ett "top-down" (uppifrån och ner) struktur (Erlandson & Karlsson, 2017). I andra fall kan läraren själv ansöka hos rektorn med ett speciellt uppdrag som läraren vill utveckla inom skolan. I Erlandson och Karlssons artikel (2017) berättar en av respondenterna att ordet "förste" i förstelärare säger något som är alarmerande eftersom då någon är 'först' betyder det också att någon är 'sist'. Det här kan med andra ord skapa en hierarki bland lärarna där de som är förstelärare kan ses som att de har en högre position än övriga lärare.

Riksrevisionens rapport om karriärstegsreformen och lärarlönelyftet gjorde bedömningen att lönen som har ökat för lärarna är gynnsamt för läraryrkets attraktionskraft och ökat lärarnas generella lönenivå (Skr. 2017/18:84).

2.3.3 Lönellyftet

Lärarlönelyftet försöker stärka professionen på ett annat sätt än karriärtjänstreformen. Lönellyftet tar klivet mot att stärka professionen via plånboken och det ekonomiska incitamentet. Det blir en individuell lönesättning med lärarlönelyftet, något som lärarfacken tidigare var emot. Nedan ges en kort tillbakablick på individuell lönesättning för att sedan behandla lönellyftet.

När det kommer till individuell lönesättning så var lärarna den sista stora yrkesgruppen inom den offentliga sektorn som fick det. Även den individuella lönesättningen hör till NPM-paketet. Syftet med den individuella lönesättningen var att ge det nya ledarskiktet ett styrinstrument på mikronivå (Stenlås, 2011). De båda lärarförbunden, Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund, var i början på 1990-talet motståndare till den individuella lönesättningen. Lärarförbunden hade redan sedan tidigare motsatt sig kommunaliseringsreformen eftersom den förväntades att leda till den individuella lönesättningen (Stenlås, 2011). Det var inte förrän 1995 som lärarfacken accepterade den individuella lönesättningen. En nackdel med den individuella lönesättningen är att den baseras på att belöningar är nödvändiga för att motivera ett gott arbete. Alltså, belönas du inte väl så kan du inte heller förväntas prestera väl (Stenlås, 2011). De som är professionella förväntas inte prestera enligt sina egna normer för vad som är ett bra arbete utan förväntas prestera utifrån någon annans normer som i det här fallet är den som sätter lönen.

Regeringen menade att karriärstegsreformen var ett steg för att kunna lyfta lärarnas löner genom en särskild lönesatsning (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16 s. 160 f.). Det var i mars 2016 som det inrättades statsbidrag för att höja lönerna för särskilt kvalificerade lärare, forskollärare och fritidspedagoger. Under 2017 gick det samlade lönellyftet till förordningen 2016:100 (SFS 2016:100) till 3 miljarder kronor. Syftet med lärarlönelyftet var att genom löneökningen öka läraryrkets attraktionskraft och därigenom också kunskapsresultaten i skolan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16; prop. 2015/16:1 utg.omr. 16; prop. 2016/17:1 utg.omr. 16; Skr. 2017/18:84; Utbildningsutskottet 2018/19:UbU9).

Anledningen till att attraktionskraften till läraryrket behöver öka är för att det råder lärarbrist, att det är lärarbrist kan generellt sett bero på lärarprofessionens låga status. Det behövs att fler söker till utbildning och att fler också stannar kvar i yrket. För att det ska ske behöver också yrket framstå

som ett attraktivt yrkesval. Om statusen också ökar borde det bli lättare att rekrytera till läraryrket (SOU 2018:17).

För att en lärare ska kunna ta del av lärarlönelyftet finns det fyra olika kriterier, läraren måste uppfylla minst ett kriterium.

- Ta särskilt ansvar för att utveckla undervisningen genom kollegialt lärande i former som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet
- Med stöd av formell utbildning på avancerad nivå utöver lärarexamen förbättra undervisningens innehåll, metoder och arbetssätt
- Ta särskilt ansvar för att stödja lärarstudenter och kollegor som är nya i yrket eller genom att ta särskilt ansvar för att utveckla ämnen eller ämnesövergripande områden
- Ta särskilt ansvar för särskilt komplicerade undervisningssituationer Utbildningsdepartementet, 2016

Dock har Riksrevisionens rapport om karriärtjänstreformen och lärarlönelyftet bedömt att införandet av lärarlönelyftet har försämrat sammanhållningen lärare emellan. I kombination med karriärtjänstreformen har det skapats en tydlig uppdelning mellan de lärare som tagit del av reformerna och de lärare som inte tagit del av reformerna. De lärare som inte tagit del av reformerna har därför skiljts ut som icke kompetenta lärare och sämre lärare än de kompetenta och bättre lärare som tagit del av reformerna (RiR. 2017:18; Skr. 2017/18:84). I kombination med karriärtjänstreformen blev det alltså en tydlig uppdelning mellan förstelärare, "andrelärare" och "tredjelärare" (RiR. 2017:18; Skr. 2017/18:84). Riksrevisionens förslag till regeringen var att de bör överväga att reglera lärarlönelyftet till alla legitimerade lärare istället för ett antal utvalda. Det är inte bara Riksrevisionens rapport som påpekar att sammanhållningen mellan lärare påverkats negativt utan det står även med i Utbildningsutskottets överväganden (bet. 2018/19:UbU9). Trots det negativa om lärarlönelyftet påpekar också Riksrevisionens rapport att lärarlönelyftet bedöms skapa bra förutsättningar för läraryrkets attraktionskraft och att lärarlönelyftet troligt kommer öka lärarnas generella lönenivå (RiR. 2017:18; Skr. 2017/18:84). Lärarlönelyftet bidrar alltså till att läraryrkets attraktionskraft kan öka, precis som tanken bakom reformen var.

3. Professionsforskning

För att få en djupare förståelse för vad en profession är och synen på läraryrket som profession behandlar det här avsnittet tidigare forskning om professioner och lärarprofessionen.

Att basera sin verksamhet på vetenskaplig forskning är något som yrken som räknas som professioner gör (Brante, 2009). Ordet profession är ett ord som är starkt positivt värdeladdat (Fournier, 2009). Gemensamt för professioner är att de bygger auktoritet med hjälp av den vetenskapliga kunskapen.

Enligt Brante (2009) räknas klasslärare som en semiprofession eftersom yrket har vissa av de klassiska professionernas attribut men inte alla eller inte i lika hög utsträckning som en ren profession. En semiprofession är i större utsträckning än en klassisk profession organiserat som ett fackförbund. En semiprofession har dessutom lägre autonomi i förhållande till politiken och är mer styrda än en klassisk profession (Brante, 2009). Det är dessutom vanligt att en semiprofession tillhör den offentliga sektorn och har ofta inte en hög lön, precis som lärarprofessionen.

Många sociologiska definitioner av vad en profession är betonar att en profession har en anknytning till en högre utbildning, oftast vid universitet (Brante, 2009; Evetts, 1999; Freidson, 1999.). En annan definition av profession är att yrket erhåller en relativ hög status och prestige, alltså en hög status som är akademiskt förankrad. Även självbestämmande eller autonomi är med som ett kriterium för vad en profession är (Burrage, Jarausch, Siegrist 1990; Brante 2009).

Det finns väldigt många olika sätt att definiera vad som är en profession, en definition är att det ska finnas en formell utbildning, demonstrerbar skicklighet i att tillämpa utbildningen och att det finns institutionella mekanismer som garanterar att kompetensen används på ett socialt ansvarsfullt sätt (Brante, 2009). Några andra definitioner är att medlemmarna i professionen ska ha en känsla av identitet och delar gemensamma värderingar, det ska finnas ett gemensamt språk inom professionen som utanförstående endast delvis ska kunna förstå och att professionen ska skapa nästa generation socialt genom en selektion av elever (Brante, 2009). Ytterligare en definition av en profession är de fem följande professionskriterierna; tillhandahåller viktiga samhällsfunktioner, har en teoretisk såväl som praktiskt grundad expertis, har en uttalad yrkesetik, kräver utbildning och reglering beträffande inträde och utövande samt har en hög grad av individuell autonomi (Frelin, 2013).

Brante (2009) menar att professioner ses i den funktionalistiska professionsteorin i stor utsträckningen som autonoma och självutvecklande institutioner. Det finns en intern kontroll med socialiseringen och organisationen som gör att normerna för professionen efterlevs. Därför behövs det inte heller en yttre kontroll eftersom det bara är yrkeskunniga kollegor som på rätt sätt kan värdera professionellas handlingar och ageranden (Brante, 2009). Det här är dock något som är motsägelselfullt med dokumentationskraven som råder efter införandet av mål- och resultatstyrning.

Brante (2009) redogör för två olika uteslutningstrategier, den som dominerar är att individuell kvalificering går oftast genom utbildning. Att genom lång utbildning med en examen och legitimation

kan kallas att ta patent på ett yrke (Brante, 2009). Professioner har eller eftersträvar att få kunskaps- och yrkesmonopol.

Att kunna utöva professionellt yrkesutövande innebär att det finns utrymme för att kunna fatta självständiga beslut i en rad olika frågor. En stark profession har också ett förtroende som är baserat på den allmänna uppfattningen om professionens betydelse för dess svårigheter (Brante, 2009).

Brante (2009) definierar en profession på följande sätt;

Professionella yrken är i något avseende organiserade, relativt autonoma bärare och förmedlare av samhälleligt sanktionerade, abstrakta kunskapssystem som ger dem förmågan att utföra handlingar som uppfattas som svåra, skickliga och värdefulla av allmänheten/klienten.

Brante, 2009, s. 28.

Skillnad mellan professionalisering och professionalism

Professionalisering betonar ett sociologiskt perspektiv och handlar om att höja statusen hos en profession och professionens autonomi (Englund & Solbrekke, 2015) och professionalism är pedagogiskt och är det gemensamt överenskomna inom praktiken. Professionalism kan även definieras som tillhörande en gemenskap av praktiker. Profession är därmed något som uppnås eller något som utövas. En viktig aspekt är att lärarprofessionalitet enbart kan utövas ifall lärarkåren har arbetsvillkor som tillåter lärarkåren att vara professionella (Frelin, 2013).

4. Metod

4.1 Metodval

Metoden till studien föll på semistrukturerade intervjuer eftersom det var viktigt att kunna ställa uppföljningsfrågor till respondenterna och att intervjuprocessen skulle vara flexibel. Intervjuguiden har som i de semistrukturerade intervjuerna olika teman och respondenterna har en stor frihet att utforma sina svar på sitt eget sätt (Bryman, 2018).

Frågorna till varje intervju utgår från samma intervjuguide (se bilaga 1). Intervjuguiden utgår från fyra olika teman; generella frågor, förstelärarreformen, lärarlönelyftet och lärarlegitimationen. Sedan har följdfrågorna blivit olika beroende på vad respondenterna har svarat på de olika frågorna. Intervjuerna har tagit cirka 30 minuter och spelades in på Iphoneappen Röstmemon. Respondenterna har inte fått se frågorna innan intervjun men har fått reda på att intervjun kommer att handla om förstelärartjänsten, lärarlönelyftet och lärarlegitimationen. I intervjuguiden och i uppföljningsfrågorna var det viktigt att få med olika frågekategorier såsom inledande frågor, sonderingsfrågor, preciserande frågor, direkta och indirekta frågor och tolkande frågor. Eftersom examensarbetets studie är en kvalitativ studie ligger fokus på ord och deltagarnas uppfattningar (Bryman, 2018). I en kvalitativ studie är det svårt att säkra reliabilitet då det baseras på tolkningar. Att studien enbart är om sex lärare gör det också svårt att generalisera resultaten.

Intervjuerna har spelats in och transkriberats för att synliggöra vad som sades under intervjun och för att kunna göra en mer noggrann tolkning (Bryman, 2018).

Intervjuerna har baserats på olika kriterier för en framgångsrik intervjuare. Förhållningssättet under intervjun var att insatta i om vad intervjun kommer att handla om, vara tydlig när frågorna ställs, visa hänsyn och låta respondenterna tala till punkt, vara öppen och reagera på det som är viktigt för respondenten med följdfrågor och därmed vara flexibel samt vara styrande då intervjuerna har tydliga mål med vad som vill fås ut med intervjuerna (Bryman, 2018).

4.2 Urvalsgrupp

Respondenterna består av lärare och en fritidspedagog som arbetar på lågstadiet åk 1–3, samt en ämneslärare i musik som arbetar på låg- och mellanstadiet. Lärarna och fritidspedagogen arbetar på en kommunal skola och på en friskola. Lärarna är redan bekanta då jag vikarierar på den ena skolan och genomfört min VFU på den andra. Eftersom studien undersöker lärares uppfattningar och det är lärare som intervjuas är urvalet målinriktat (Bryman, 2018).

	Skola	Årskurs	Examen
Lärare 1	Kommunal	2	2006
Lärare 2	Kommunal	Musiklärare, låg- och mellanstadiet	1999
Lärare 3	Friskola	3	1998
Lärare 4	Kommunal	Fritidspedagog i en årskurs 3 + fritidshem åk 2-3	2001
Lärare 5	Friskola	1	2009
Lärare 6	Friskola	1	1997

Valet att använda redan bekanta lärare är eftersom ett förtroende och en god relation redan är etablerad vilket förhoppningsvis leder till att respondenterna öppnar upp sig under intervjun och talar mer öppet. Urvalet kan även ses som ett tillfällighetsurval (Bryman, 2018) eftersom lärarna finns tillgängliga på skolan som jag vikarierat på under lång tid samt min VFU-skola och har därför den goda relationen att få respondenterna att svara ärligt på frågorna från intervjuguiden. Eftersom lärarna och skolmiljöerna redan är välbekanta underlättar det tolkningen och förståelsen för de svar som respondenterna har svarat. Precis som kvalitativa studier ska vara så gör den nära relationen till respondenterna det lättare att kunna se världen på samma sätt som de gör (Bryman, 2018).

En av nackdelarna med att intervjua bekanta lärare är att de skulle kunna svara på frågorna på det sätt som de tror ska gynna studien och det skulle kunna leda till att trovärdigheten i resultatet inte blir lika starkt.

4.4 Analyismetod och databearbetning.

För att kunna analysera resultatet från studien gjordes en tematisk analys. Den tematiska analysen är kopplad till Braun och Clarkes (2006) modell som hjälper till att se teman, mönster och kategorier från ens insamlade data. I och med transkriberingen av intervjuerna upprepas det insamlade materialet för att bli bekant med det som sades. Efter att ha blivit bekant med materialet blev det lättare att sedan kunna ta fram nyckelord. Började sedan att dela upp min insamlade data i grupperingar och därmed också kategorisera materialet. Materialet delades in i likheter och skillnader mellan respondenternas svar. Utifrån de här olika grupperingarna började nu tydliga teman att hittas bland materialet. Materialet analyserades utifrån de olika teman som kommit fram och i diskussionsresultatet analyseras dessa teman utifrån studiens syfte och frågeställningar. De olika namnen på de olika teman som kom fram efter att ha analyserat materialet blev lärarnas syn och andras syn på professionen, föräldrars inflytande i skolvärlden, den "omtalade" lönen och tidsaspekten. Även ifall de här rubrikerna i sig inte svarar på frågeställningarna fick de ändå heta så

eftersom det var det som lärarna lyfte under intervjuerna om de tre olika reformerna. I diskussionen diskuteras reformerna mer ingående och kan ses som svar på frågeställningarna. I resultatdiskussionen analyseras mina teman med utifrån den tidigare forskningen i bakgrunden och avsnittet om professionsforskning.

4.5 Etiska ställningstaganden

Studien med intervjuerna i det här examensarbetet följer Vetenskapsrådets etiska principer kring forskning och dess fyra huvudkrav (Vetenskapsrådet, 2002). Studien med intervjuerna följer informationskravet (se bilaga 2) där syftet med studien noggrant står beskrivet. Samtyckeskravet följs också då respondenten närsomhelst under intervjun och även efter kan avbryta sitt deltagande. Konfidentialitetskravet följs då det i examensarbetet inte går att urskilja vilka lärarna är utan lärarna har döpts om till fiktiva namn. Könen på lärarna står inte med för att kunna göra lärarna så anonyma som möjligt och därför används orden *hen* och *hens* istället för han/hon, hans/hennes. I och med mina kopplingar till skolorna är det svårt att säkra den fulla anonymiteten. Respondenterna fick information om att deras namn eller namnet på deras nuvarande arbetsplats inte kommer att skrivas ut i examensarbetet.

All data som insamlas är enbart för examensarbetet och inget annat, samt kommer att raderas efter examensarbetet är färdigt och godkänt. Även det sista kravet, nyttjandekravet följs då materialet enbart används till arbetet och inget annat.

4.6 Metoddiskussion

Första tanken var att genomföra det här examensarbetet med hjälp av enkäter istället för intervjuer. Att valet ändå föll på intervjuer trots att det har varit väldigt svårt och tidskrävande var optimalt för den här studien. Med hjälp av intervjuerna har det varit lättare att få längre och utförligare svar från respondenterna och också chansen att få fråga respondenterna följdfrågor och att de skulle utveckla sina svar.

Det har varit väldigt mycket svårare än tänkt att få tag på lärare att intervjuas. Detta trots den goda kontakten med lärarna på skolan som jag vikarierar på och skolan som jag genomfört min verksamhetsförlagda utbildning (VFU) på.

5. Resultat

Efter att ha analyserat de sex transkriberade intervjuerna finns det tre huvudteman som lärarna har talat om. Det första temat är andras syn på lärarprofession och ifall de anser att det är en stark eller en svag profession. Det andra temat är föräldrarnas inflytande på lärarprofessionen och vad det innebär för professionen. Det tredje temat är den omtalade lönen som nämndes i nästan alla svar på frågorna från intervjuguiden om reformerna samt det sista temat som handlar om tidsaspekten för lärare. Innan resultatet av studien var förväntningen att resultatet skulle behandla de tre reformerna mer men istället blev det tydligt att lärarna också beskrev andra viktiga saker för att stärka lärarprofessionen än just reformerna samt andra saker som påverkar lärarprofessionen.

5.1 Lärarnas och andras syn på lärarprofessionen - "Jaha, du är lärare"

I resultatet blir det synligt att de sex intervjuade lärarna inte anser att försöken med reformerna för att stärka lärarprofessionen har lyckats. Det finns fortfarande en skev syn på lärarprofessionen. Lärarna har också lyft att ett av problemen med förstelärartjänsten och lärarlönelyftet är att utomstående inte vet vad det innebär och därför har reformerna blivit interna för lärarna.

Andras uppfattningar om läraryrket

Så här beskriver lärarna att uttrycken kan se ut när de berättar att de är lärare;

"Jaha, du är lärare..." Lärare 1

"Många anser att lärare bara dricker kaffe och passar barn." Lärare 3

"Du passar väl ändå bara barn?" Lärare 4

Lärarna berättar att de många gånger undviker att berätta att de arbetar som lärare eftersom de känner att de blir påhoppade. Det är sällan någon som inte är lärare har något positivt att säga om lärare eller om skolan. Lärarna upplever att de övriga i samhället har en felaktig bild av skolan och om vad lärare faktiskt gör på dagarna. Lärare 3 berättar också att hur övriga ser på hen som lärare beror på vad för slags lärare hen säger att hen är. När hen säger att hen är förskollärare är hen ganska ointressant, matematik/NO-lärare så är hen lite mer intressant och mest intressant är hen när hen säger att hen är montessorilärare. Att lärarna inte berättar för nya människor att de arbetar som lärare vittnar om att trots försöken att stärka lärarprofessionen med hjälp av reformer så har det inte hjälpt. Läraryrket har fortfarande en låg status bland människor som själva inte arbetar som lärare. Citaten ovan stärker också analysen att de som inte arbetar inom skolvärlden har en skev uppfattning om lärare och anser att det är ett lågstatusyrke. Lärare 3 som har varit aktiv lärare i över 20 år menar att lärare alltid har haft en låg status eftersom det är ett kvinnoyrke, låglöneyrke och ett yrke med mycket ledighet. Just att lärare har en lång ledighet på sommaren är något som lärarna berättar att de ofta får mycket kritik för. Att de som inte arbetar inom skolvärlden inte förstår att lärare arbetar in den ledigheten.

Samhället utifrån behöver få en bättre syn på lärarprofessionen och vad lärare gör, det handlar mycket om okunskap." Lärare 4

Problemet med lärarprofessionens status beror inte på ifall det finns förstelärartjänster eller ett lärarlönelyft utan problemet ligger antagligen i uppfattningarna om vad en lärare faktiskt gör på dagarna. Det är okunskapen som skapar en låg status på lärarprofessionen. De intervjuade lärarna uppfattar att det är väldigt få människor som är medvetna om vad en förstelärare är och vad det innebär. Därför anser de intervjuade lärarna att de här två reformerna inte är en åtgärd för att stärka lärarprofessionen. Ifall karriärtjänstreformen med förstelärartjänsterna ska stärka lärarprofessionen behöver allt fler bli medvetna om vad det faktiskt innebär eftersom det annars blir en intern reform bland lärarna.

En av anledningarna till lärarprofessionens status

“Samhället utvecklas med ett kortsiktigt tänk, viktigare att släcka bränder med hjälp av att använda quickfixes.” Lärare 4

Citatet ovan visar ett av de stora problemen med varför lärarprofessionen inte stärks på det sättet som den borde. Det viktiga har blivit att det ska synas snabba resultat istället för att tänka och investera i en långsiktig lösning. Lärare 5 menar på att anledningen till att lärarprofessionen har den statusen som den har idag är för att olika regeringar har experimenterat med skolan utan att se en helhetssyn samt att kommunaliseringen gjorde att skolan fick flera huvudmän i form av kommunerna istället för en huvudman, staten. Förstelärartjänsterna och lärarlönelyftet kan ses som kortsiktiga lösningar eftersom de intervjuade lärarna själva inte ser någon skillnad på deras profession efter deras införanden. Både karriärtjänstreformen med förstelärare och lärarlönelyftet skulle hjälpa till att stärka lärarprofessionen men har inte fått den genomslagskraften som regeringen hade tänkt. De två reformerna har idag istället delat upp lärarkåren i två läger med de som fått ta del av reformerna och de som inte har gjort det. De intervjuade lärarna berättar att de tycker att istället borde pengarna delas ut till alla lärare så att lönen höjs för alla lärare och på det sättet hjälper till att stärka lärarprofessionen. Även Riksrevisionens rapport har samma förslag.

Läraryrket

“Jaha, där kommer ju alla in.” Lärare 3 angående läraryrket
“Åh wow! Vad duktigt att komma in där!” Lärare 3 om jämförelse med att komma in på läraryrket

De här två citaten ovan visar en tydlig bild av synen på läraryrket och lärarprofessionen. Att komma in på läraryrket är ingen merit utan det låga snittet för att komma in på läraryrket gör att det ses som något som vem som helst klarar av att komma in på. Att det är lätt att komma in på utbildningen har gjort att hela läraryrket och lärarprofessionen många gånger ses som en svag profession. Enligt de sex intervjuade lärarna är läraryrket ett av de viktigaste yrkena i samhället eftersom det är lärare som fostrar elever att bli nästa generations goda medborgare.

Läraryrket

“Läraryrket hjälper mig att känna att det här är min profession.” Lärare 2

Trots att lärarutbildningen inte uppfattas som något meriterande eftersom “alla” kommer in där har lärarutbildningen ändå en stor betydelse för de intervjuade lärarna. Eftersom lärarna får en yrkeslegitimation, lärarlegitimation, efter godkänd och avslutad utbildning har de en legitimation som hjälper till att känna tillhörighet till sin profession. Lärarlegitimationen visar på att det inte är vem som helst som står och undervisar eleverna utan det visar att det är en utbildad lärare som genomgått en lång utbildning och vet vad hen gör. Legitimationen hjälper till att stärka lärares yrkesstolthet som på sikt kan bidra till att stärka lärarprofessionen.

5.2 Föräldrars inflytande i skolvärlden

Tanken bakom införandet av lärarlegitimationen var att stärka lärarprofessionen genom en yrkeslegitimation. Men när föräldrar ändå har en hög grad av inflytande i skolans värld och vill lägga sig i och bestämma visar det på att lärarlegitimationen ändå inte är mycket värd. För föräldrarna spelar det ingen roll att lärarna har en legitimation.

“Föräldrar har inte respekt för professionen. Skolan är en plats där alla har en egen referens och uppfattning.” Lärare 5

Hälften av de intervjuade lärarna nämner att de anser att föräldrarna har ett för stort inflytande på skolan. Lärare 1 berättar om ett skräckexempel där hen har haft kollegor som blivit hotade med Skolinspektionen av föräldrar. Även Lärare 6 berättar om när föräldrar har arbetat bort en av hens kollegor. Sättet som föräldrarna har ett stort inflytande är genom att de numera kommer in i klassrummen och ifrågasätter lärarna. Föräldrarna kan även hota med att placera sina barn på en annan skola ifall de är missnöjda och därmed går skolan miste om skolpeng för den eleven. Som citatet ovan nämner är skolan en plats där alla har en egen referens och uppfattning för i princip alla har gått i skolan. Att alla har en egen referens kan därför göra att föräldrarna känner att de har något att säga till om. En av lärarna berättar i sin intervju att många av föräldrarna lever kvar i hur det var när de gick i skolan och har inte hängt med i förändringarna i skolvärlden. Lärare 5 menar på att det är den progressiva tiden på 1960- och 1970-talet där den akademiska kunskapen inte var värd mycket fortfarande ligger kvar i samhällets och föräldrarnas syn idag. Växte elevernas föräldrar upp under 1960- och 1970-talet är det kanske inte konstigt att de idag inte värderar den akademiska kunskapen som lärare faktiskt besitter efter deras långa utbildning. Att föräldrar har ett stort inflytande i skolans värld och att de lägger sig i lärarnas undervisning kan ses som att föräldrarna inte litar på den expertis som lärarna fått av sin utbildning.

“Ifall vi hade en drönare här så hade ni trott oss på allt vi löser under en dag. Multitasking”. Lärare 5

Ett problem som de intervjuade lärarna lyfter är att föräldrar inte är medvetna om vad lärare faktiskt gör under en hel dag. Det är fortfarande många föräldrar som tror att lärarna dricker kaffe hela dagen och “passar” barn. Men en lärare gör så mycket mer idag än tidigare. En lärare undervisar och leder sin barngrupp, löser konflikter, planerar undervisning, gör individuella anpassningar utifrån varje enskild elevs behov, dokumenterar och skriver incidentrapporter för att bara nämna några saker som en lärare gör varje dag enligt de intervjuade lärarnas utsago.

Däremot ser de intervjuade lärarna införandet av lärarlegitimationen som något positivt för lärarprofessionen. De menar på att det är lärarlegitimationsreformen av reformerna som har hjälpt till att stärka statusen på lärarprofessionen och därmed en väldigt viktig reform. Trots att det är en viktig reform var det ingen av lärarna som märkte någon skillnad på deras arbetsplats när lärarlegitimationen implementerades 2011. En av anledningarna till att det fortfarande finns obehöriga lärare i skolvärlden skulle kunna vara den stora lärarbristen, det går helt enkelt inte att få tag i behöriga lärare. Lärare 5 berättar om hans rektors panik vid införandet av lärarlegitimationen eftersom rektorn fick svårt att fylla alla tjänster med behöriga lärare, det blev en organisationsfråga för den rektorn.

Lärare 3 arbetar aktivt med sitt eget språkbruk när det kommer till hur hen talar med sina elever eller med elevernas föräldrar. Anledningen till det är för att Lärare 3 aktivt försöker stärka lärarprofessionen och vill ge ett professionellt intryck till föräldrarna så att föräldrarna inte kan klaga på hans språkbruk eller professionalitet. Hen menar att ifall hen använder väl valda ord kommer föräldrarna att känna tillit till hen som lärare och till hans profession.

5.3 Den “omtalade” lönen

Efter att ha läst de transkriberade intervjuerna med de sex lärarna var ordet lön ett ord som kom upp väldigt frekvent. De intervjuade lärarna är alla övertygade om att en höjd lön skulle stärka lärarprofessionen och att en av anledningarna till att lärarprofessionen inte har en hög status är på grund av den låga lönen. Men lärarna tror samtidigt att lärarprofessionen inte skulle stärkas automatiskt ifall lönen blev högre. Det är här det blir lite motsägelsefullt när lärarna tycker att en av anledningarna till den låga statusen och den svaga professionen är den låga lönen och att den behöver ökas för att få en högre status och en starkare profession. Hur kan de då vara säkra på att det är lönen som avgör statusen och ifall det är en stark eller svag profession?

Förstelärartjänsten

“Den som är förstelärare har en stjärna på axeln, den som har tagit del av lärarlönelyftet har två stjärnor på axeln och de som inte har någonting har tre stjärnor på axeln.” Lärare 6 om avundsjukan efter att hen hade fått förstelärartjänsten

Alla sex lärare som har deltagit i intervjuerna har berättat att en av anledningarna till att de är emot och negativt inställda till förstelärartjänsterna är för att det har delat upp lärarna i “bra” lärare och i “dåliga” lärare. De “bra” lärarna är de som har fått ta del av reformen och löneökningen på 5000kr och de “dåliga” lärare som inte har fått ta del av reformen och blivit utan löneökningen. Det har blivit avundsjuka och irritation bland lärarna som undrar varför det bara är vissa av lärarna som får mer pengar. Lärare 1 berättar att på hans skola var det några av lärarna som sade upp sig för att de inte fick förstelärartjänsten. Lärare 6 berättar om hans upplevelse med avundsjuka från kollegor när hen var förstelärare på hans förra arbetsplats och att den upplevelsen gjorde att hen aldrig skulle vilja söka tjänsten igen. En annan anledning till avundsjukan förutom den högre lönen kan ha varit att rektorn aldrig gick ut till hans kollegor och beskrev vad det faktiskt var som ingick i

hens tjänst. Lärare 5 som arbetade på samma arbetsplats som Lärare 6 när hen fick sin förstelärartjänst berättar att det var väldigt oklart i vad som skulle ingå i försteläraryuppslaget och intrycket var att deras rektor själv inte visste vad försteläraren gjorde och skulle göra.

Lärare 3 som själv har förstelärartjänsten är egentligen emot reformen men anser samtidigt att det är trevligt att få en ökad lön som en uppskattning för det arbetet som hen gör. Hen tycker däremot att alla lärare som gör ett bra arbete ska meriteras med en högre lön och tycker därför pengarna som går till förstelärarna borde fördelas bland alla lärare på skolan.

Ett problem som uppstått med förstelärarreformen förutom lönen har varit att alla lärare inte har kunnat söka tjänsten vilket också bidrar till att dela upp lärarkåren i två läger. Varken Lärare 2 som är ämneslärare eller Lärare 4 som är fritidspedagog hade möjlighet att söka en förstelärartjänst. Båda lärarna hade gärna velat söka tjänsten ifall det hade varit en möjlighet. Lärare 2 som arbetar som musiklärare menar att det arbetet som hen gör med exempelvis skolavslutningar och musikalerna borde räknas som ett försteläraryuppslag eftersom hen gör något utöver den vanliga undervisningen som gynnar hela skolan. Hen undrar var hen då inte får en möjlighet att få den ökade lönen på 5000 kronor som de som har en förstelärartjänst har. Här blir det återigen en fråga om lönen, ska inte alla lärare oavsett ifall de är fritidspedagoger, grundskollärare eller ämneslärare ha samma förutsättningar till en karriär och en ökad lön frågar sig lärarna i studien.

Det som är positivt med förstelärartjänsterna är att förstelärarna driver utvecklingen av lärarprofessionen framåt. Förstelärartjänsterna hjälper till att göra lärarprofessionen mer attraktiv eftersom det är många personer som vill kunna göra karriär och öka sin lön. Med hjälp av den ökade lönen som förstelärartjänsten ger bidrar det till att göra läraryrket mer attraktivt och får förhoppningsvis fler personer att söka till lärarutbildningen vilket i sin tur kan leda till att stärka lärarprofessionen.

Decentraliseringen och kommunaliseringen av skolan

“Skolan måste bli centraliserad och statlig igen.” Lärare 1

Även ifall decentralisering och kommunaliseringen av skolan inte har med lönen att göra utan mer om allmänna ekonomiska resurser har det korta avsnittet hamnat här under den “omtalade” lönen eftersom det ändå handlar om pengar. Det är två av lärarna i studien som anser att decentralisering och kommunaliseringen av skolan ligger till grund för lärarprofessionens status. Lärare 1 tror att med en centraliserad och statlig skola skulle lärarprofessionen stärkas eftersom hen anser att decentraliseringen och införandet av friskolor påverkade lärarprofessionen negativt. Det är framförallt kommunaliseringen som bidragit negativt eftersom det nu är en skev fördelning av pengarna till skolan eftersom kommunerna själva bestämmer över hur mycket pengar som ska gå till skolan. I och med att kommunerna kan lägga olika summor på skolan har det lett till att det inte är en likvärdig utbildning. Elevernas utbildning ska inte påverkas beroende på vilken kommun som de tillhör. Återigen är det pengar som det handlar om. Pengar går inte att undvika att prata om under intervjuerna.

Läraryrket och nyexaminerade lärare

De sex intervjuade lärarna har alla påpekat att lärare har en alldeles för låg lön och att lönen inte matchar den långa utbildningen. En lång akademisk utbildning hänger ofta ihop med en hög lön, men när det kommer till lärare så gör den inte det. De intervjuade lärarna tror att läraryrket skulle vara starkare ifall lönen var högre samtidigt som de också anser att det per automatik inte skulle leda till en starkare profession.

“För mig är läraryrket ett kall och inte en rättighet.” Lärare 5

“Tror inte att det är någon som söker sig till att jobba kommunalt eller inom den offentliga sektorn för lönen skull.” Lärare 4

Trots att det är mycket tal om lönen och lönen inverkan på läraryrket lyfter ändå alla intervjuade lärare även något annat, nämligen passionen. De är övertygade om att vara lärare är ett kall och rättighet och ifall en inte känner på det sättet kommer de att få det jobbigt i yrkeslivet. Lärarna tror inte heller att det är någon som väljer att bli lärare på grund av just lönen eftersom det är allmänt känt att lönen är låg och löneutvecklingen väldigt långsam.

Här blir det ändå någonstans intressant. Lärarna vill ha en högre lön för att för att stärka läraryrket och för att lönen ska matcha deras långa utbildning men samtidigt är det ingen av lärarna som sökt sig till läraryrket för lönen skull utan för att det är en passion och ett kall.

En annan aspekt angående lönen som de intervjuade lärarna tar upp är att nyexaminerade lärarna går in på väldigt höga ingångslöner. De menar på att nyexaminerades ingångslön är högre än några av de lärare som har arbetat i över tio år och att det borde finnas en riktlinje för de nyexaminerades lön.

Läraryrket

“Det var jättejobbigt under den perioden för vi var 8 personer som fick löneökningen och de som inte fick det var väldigt upprörda och ledsna och kände sig som jättedåliga lärare. De som fick det vill inte säga att de hade fått de. Jag som hade fått det ville inte gå runt och säga att jag hade fått det eftersom jag visste att det var så många som inte hade fått det och var väldigt ledsna över det. Det var ingen bra tid.” Lärare 1

Läraryrket var en av anledningarna till att lönen nämns under intervjuerna. Även här blev det en irritation bland kollegorna och de som inte fick ta del av löneökningen blev upprörda, ledsna och kände sig som dåliga lärare. En negativ del med löneökningen enligt de intervjuade lärarna är att precis som med förstelärareformerna, det har blivit en intern reform som många som inte arbetar inom skolvärlden vet existerar.

“Tack vare löneökningen på min skola har jag nu för första gången fått betalt för att ta emot VFU-studenter.” Lärare 6

Det har dock inte bara varit negativa saker med löneökningen som de intervjuade lärarna tagit upp. Lärare 3, 5 och 6 berättar att på deras skola ansöker lärarna själva om löneökningen och där

har rektorn preciserat vad läraren behöver göra för att ta del av lärarlönelyftet som i det här fallet var att ta emot VFU-studenter. En annan positiv aspekt med lärarlönelyftet är enligt Lärare 1 att det hjälper till att stärka professionen med den höjda lönen som stärker lärarnas självförtroende. Lärare 5 anser att det är rimligt att det är några få utvalda personer som får en högre lön eftersom hen tycker att lönen ska vara kopplad till det som läraren gör, exempelvis ta emot VFU-studenter.

5.4 Tidsaspekten - “Ni springer lite fortare än alla andra...”

Lärare 5 berättar att hen har funderat väldigt mycket på läraryrket och lärares många olika uppdrag. Hen menar på att lärare ibland har för många uppdrag för att ekvationen med tid ska gå ihop. En tidsaspekt som enligt hen inte går ihop är hur varje lärare ska kunna se alla elever och deras behov, det hade istället behövts fler barngrupper med färre antal elever i varje barngrupp och två lärare istället för en. Ute i förorterna skulle det kanske behövas tre eller fyra lärare i varje klass istället.

Förstelärare

Det finns också en annan aspekt av förstelärartjänsten än lönen och att den delat lärarkåren i två delar nämligen tidsaspekten. Det sätts stora förväntningar till förstelärarna som förväntas att göra det lilla extra. Men de två lärarna som antingen haft eller har förstelärartjänsten berättar att de inte fick eller har någon tid till att kunna vara förstelärare.

“Ni kan springa lite fortare än alla andra och därför får ni ingen extra tid” Lärare 6

Lärare 6 som var förstelärare på sin förra arbetsplats berättade att som förstelärare fick hen ingen extra tid till att vara det. Trots att hen inte fick någon extra tid bestod hens uppdrag som förstelärare att en dag i veckan åka ut till en skola och träffa en lärare som hade “tappat” sin klass och stötta den läraren. Hen skulle alltså undervisa sin klass fyra dagar i veckan och stötta en annan lärare en dag i veckan utan att få tiden för det.

En tid som inte finns för Lärare 4 som inte är förstelärare och hens fritidspedagogskollegor är kollegahandledning som grundskollärarna har med deras förstelärare. Hen önskar att den tiden även hade funnits för fritidspedagogerna eftersom det är de pedagogiska diskussionerna om hur de ska göra här och nu som saknar. Här blir det alltså en ojämn fördelning av vad det finns tid för mellan grundskollärare och fritidspedagoger.

Dokumentation

Lärare 2 och 3 lyfter det ökade dokumentationskraven från staten som ett tecken på att staten inte anser att lärarna vet vad de gör i skolan och vill styra lärarna och att det har lett till att statusen på lärarprofessionen sänks. Lärare 2 menar att det var efter decentralisering av skolan och införandet av mål- och resultatstyrningen som det administrativa och dokumentationen började öka. De intervjuade lärarna menar att i och med den ökade dokumentationen som tar mycket tid från andra viktiga saker i läraryrket, exempelvis undervisningen. Här kan det bli svårt för lärare att vara professionella utövare när tiden inte räcker till utan går till exempelvis dokumentation.

6. Diskussion

6.1 Resultatdiskussion

I resultatet från studien blev det tydligt att för lärarna i studien var att det inte bara reformerna som har påverkat lärarprofessionen utan även andra saker. De faktorer som påverkar lärarprofessionen är lönen, att regeringen satsar på kortsiktiga lösningar istället för långsiktiga, att inte tillräckligt många vill bli lärare av olika anledningar och att dokumentationen och redovisningsskyldigheten påverkar lärarnas autonomi. Dessa faktorer som påverkar lärarprofessionen har kommit fram efter att ha analyserat intervjuerna med de sex lärarna.

6.1.1 Lärarnas och andras syn på lärarprofessionen

Synen på läraryrket och lärarprofessionen har gått väldigt långt till det negativa när de intervjuade lärarna inte alltid berättar för nya människor att de är lärare. Den största anledningen till det är att de blir påhoppade för att de har ett långt sommarlov. Här blir det tydligt att det är många som är ovetandes om att lärare arbetar 45 timmar i veckan. 35 timmar i skolan och ytterligare tio förtroendetimmar varje vecka och därmed också arbetar in sin ledighet. Att lärare inte heller kan med att säga att de är lärare visar också på att för de här intervjuade lärarna har reformerna inte hjälpt till att stärka lärarprofessionen. Hade lärarna känt att lärarprofessionen och dess status var stark hade de antagligen med stolthet sagt att de var lärare utan att känna att de skulle bli påhoppade.

Att de intervjuade lärarna också upplever att det är få människor i samhället som är medvetna om förstelärare och lärarlönelyftet säger ändå en del om hur väl reformerna har slagit igenom eller ej. Här blir det tydligt att lärarna som är de som påverkas av reformerna inte uppfattar reformerna som genomslagskraftiga eftersom det är många som inte är medvetna om reformerna. Det blir en klyfta mellan hur regeringen har tänkt och verkligheten som lärarna upplever. Tanken är att reformerna ska öka attraktionskraften till läraryrket men frågan är hur de ska öka attraktionskraften ifall få människor är medvetna om att reformerna finns. De intervjuade lärarna och Riksrevisionens rapport (RiR. 2017:18) vittnar om att reformerna har delat upp lärarkåren i två delar, dels de som fått ta del av reformerna dels de som inte gjort det. Att reformerna delat upp lärarkåren i två läger kan inte ses som att det hjälper till att stärka lärarprofessionen som en av tankarna bakom reformerna var.

Att lärarna lyfter det kortsiktiga perspektivet från regeringen kan stämma överens med hur lärarna också har uppfattat hur förstelärare och lärarlönelyftet har påverkat deras profession. Med det kortsiktiga perspektivet menar lärarna att regeringen inte satsar på något som ska löna sig efter en längre period som till exempel om tjugo år utan det kortsiktiga perspektivet betyder att det är lösningar för att släcka bränder som sker just nu. De två reformerna kan inte ha varit genomtänkta för att bli en långsiktig lösning eftersom de har hjälpt till att dela lärarkåren. En delad lärarkår kan inte vara bra för att stärka lärarprofessionen och dess status. Att reformerna med förstelärare och lärarlönelyftet inte varit helt genomtänkta stöds av Riksrevisionens rapport (RiR. 2017:18) som föreslår en del ändringar av reformerna till regeringen för att lärarkåren ska undvika att bli delad i två läger.

6.1.1.1 Vad behöver göras för att stärka lärarprofessionen?

Samtliga lärare i studien är eniga om att lärarprofessionen inte alls är den starka profession som den borde vara. Lärarna har lyft att en anledning till det är den låga lönen och att den behöver höjas för att stärka lärarprofessionen och göra yrket mer attraktivt. Att göra läraryrket mer attraktivt är en av tankarna bakom förstelärartjänsten (Prop. 2012/13:136) och lärarlönelyftet (SFS 2016:100).

En intressant aspekt som Lärare 3 tog upp för att försöka stärka sin professionella roll som lärare var hens språkbruk och ordval. Hen var väldigt noggrann med vilka ord hen väljer när hen talar med eleverna, föräldrarna och när hen skriver till exempel veckobrev till föräldrarna. Hens noggranna val av språkbruk och ordval kan kopplas till ett kriterium för profession eftersom det ska finnas ett gemensamt språk inom professionen (Brante, 2009). Här är en medvetenhet om att det finns föräldrar som inte litar på att lärarna är professionella och vet vad de gör när det kommer till undervisning. Att föräldrarna inte litar på lärarnas professionella roll kan ses som deprofessionaliserande eftersom en stark profession har ett förtroende från den allmänna uppfattningen om professionen (Brante, 2009). Det visar också på att den här specifika läraren tänker väldigt mycket på det som hen gör speglar hens profession och varför läraryrket ska räknas som en profession, här kommer varken förstelärartjänsten eller lärarlönelyftet in som en faktor för lärarprofessionen.

Alla lärare i studien lyfte att det är alldeles för lätt att komma in på lärarutbildningen och att det speglar lärarprofessionens status. Här behöver attraktionskraften till läraryrket stärkas så att fler personer söker sig till lärarutbildningen, först då när det är fler personer som söker kan antagningspoängen höjas eftersom den beror på antalet sökande. Problemet med lärarutbildningen kan vara att det är allmänt känt att i princip alla som söker också kommer in. Det kan göra att det inte alltid är de mest studiemotiverade personer som söker in och då kan en genomförd utbildning på läraryrket ses som något som inte är så ansträngande. Lärarutbildningen är ändå en relativt lång utbildning, fyra till fem år beroende på inriktning och är som lärarna i studien beskrivit, ett av samhällets viktigaste yrken. I och med det borde lärarutbildningen ses som en merit och inte som en utbildning där vem som helst kommer in. Den långa lärarutbildningen är en viktig faktor till varför läraryrket ska räknas som en profession eftersom en profession har anknytning till universitet eller högskola (Brante, 2009; Evetts, 1999; Freidson, 1999) och har därmed en teoretisk såväl som praktiskt grundad expertis (Frelin, 2013).

Lärare 1 i studien anser att det är decentraliseringen av skolan och införandet av friskolor på 1990-talet som gjort att lärare har en låg status och att lärarprofessionen är svag. Hen hade gärna sett att skolan centraliserades och därmed gjordes statlig igen för att på det sättet stärka lärarprofessionen. Lärare 5 var inne på att det var decentraliseringen och kommunaliseringen av skolan som påverkade lärarkåren negativt i och med att det gjorde att lärarna gick från att ha en huvudman i form av staten till flera olika huvudmän i form av kommunerna. Lärare 1 och 5 är inne på att eftersom kommunen har ansvaret som huvudman men staten ändå är beställare av utbildning (Nordin, 2014; Wahlström, 2002) har det påverkat lärarprofessionen negativt. Om staten ska vara beställare av utbildning bör staten också vara huvudman för skolan. Det är en intressant tanke att en statligt styrd skola med enbart en huvudman skulle stärka lärarprofessionen.

6.1.2 Den “omtalade” lönen

Något som nämnts flitigt under varje intervju i den här studien har varit lönen. Alla intervjuade lärare är övertygade om att höjda löner behövs för lärare. Dock är också alla eniga om att en högre lön inte automatiskt leder till en starkare profession. Det blir dock lite motsägelsefullt när lärarna tycker att en av anledningarna till en låg status och en svag profession är den låga lönen och att lönen behöver ökas för att få en högre status och starkare profession. Ifall lärares löner skulle höjas skulle också antagligen fler vilja bli lärare och ifall fler skulle vilja bli lärare skulle antagningspoängen höjas och då skulle förhoppningsvis också lärarprofessionen stärkas.

En annan sak som kan ses som motsägelsefullt är att lärarna tycker att de nyexaminerade lärarna går in på för alldeles för höga löner. Ifall lärarna ändå anser att en högre lön skulle hjälpa till att stärka lärarprofessionen borde de istället vara glada för att de nyexaminerade går in på en hög lön. Ifall de nyexaminerade har en hög lön borde lärarna se det som ett sätt att själva få upp sin lön och begära en likvärdig lön. Ifall alla lärare får upp sin lön kan det hjälpa till att stärka lärarprofessionen och få allt fler att söka till lärarutbildningen. Samtidigt är det förståeligt att det inte känns bra när en nyexaminerad går in på en högre lön än vad en själv har efter år av erfarenhet som lärare.

Det som också nämndes när det kommer till lönen är att den inte matchar den långa akademiska utbildningen som lärare faktiskt har. Något som blir motsägelsefullt eftersom en profession ska ha en hög status och en hög lön (Brante, 2009). Här kan det återigen jämföras med läkaryrket som också har en lång akademisk utbildning men ses som en starkare profession och har en högre lön.

Kommunaliseringen av skolan kan ses som en del i att lärare har låga löner och att lönerna kan variera i olika kommuner. Det var i och med kommunaliseringen som det blev en skev fördelning av pengar till skolorna eftersom det nu är upp till varje kommun att själv bestämma hur mycket pengar som ska gå till skolan och därmed också löner till lärare. I och med att kommunerna lägger olika summor på skolan blir det inte en likvärdig utbildning för eleverna. Elevernas utbildning ska inte variera beroende på vilken kommun som eleverna tillhör.

6.1.3 Reformerna

Lärarlegitimationen

I den här studien kom lärarnas röster, tankar och åsikter fram och det har visat sig att samtliga sex intervjuade lärare är positivt inställda till införandet av lärarlegitimationen trots att det även finns brister med lärarlegitimationen. Det har talats om att det är positivt för yrkesstoltheten att kunna visa upp en legitimation och känna “Det här är min profession!”. Lärarna anser också att lärarlegitimationen är viktig och att den höjer statusen och stärker professionen, alltså motsatsen till en deprofessionalisering. Lärarna i studien är eniga i att anledningen till att det finns obehöriga lärare i skolan inte har med lärarlegitimationen att göra utan det stora faktumet att det är en lärarbrist i Sverige. Det har dock lyfts från av en av lärarna i studien att faktumet med lärarbristen visar att lärarlegitimationen inte hjälpt till med att få bort de obehöriga lärarna från skolans värld. Lärarle-

gitimationen visar även att lärarna har en akademisk utbildning med sig som vilar på en vetenskaplig grund som hjälper till att bygga auktoritet och det har lärarna tyckt varit viktigt för lärarprofessionen eftersom det är något som yrken som räknas som professioner gör (Brante, 2009).

Tanken bakom lärarlegitimationen var att höja och stärka lärarnas profession men ifall föräldrar ändå ifrågasätter lärarens undervisning tyder det på att de inte bryr sig om legitimationen och dess innebörd. För föräldrar verkar en lärarlegitimation inte betyda mycket enligt de intervjuade lärarna och därför kan det ses som att tanken bakom införandet av lärarlegitimationen har misslyckats till en viss del. En annan del som lärarna ansåg är ett slags misslyckande med lärarlegitimationen är att det fortfarande finns obehöriga lärare utan legitimation i skolvärlden och därför har reformen inte lyckats få bort de obehöriga som en av tankarna med reformen var.

Förstelärarreformen och lärarlönelyftet

Ingen av de sex lärarna i studien var särskilt positivt inställd till förstelärarreformen trots att en av lärarna hade en förstelärartjänst och en av lärarna hade tidigare haft det. En intressant aspekt är Lärare 5 och Lärare 6 som uttryckte att de inte hade någon önskan om att vara förstelärare och leda andra vuxna, utan de vill vara kvar med eleverna och leda dem. För de två lärarna är förstelärartjänsten något som innebär att de ska göra något annat än deras passion, leda och utbilda barn. Här har tanken bakom förstelärarreformen inte alls bidragit till att öka attraktionskraften till yrket precis.

En nackdel med förstelärarreformen är att inte alla lärare kan söka den, i den här studien kom det fram att varken ämnesläraren i musik eller fritidspedagogen hade någon förstelärartjänst att söka. Det här kan vara något som bidrar till att dela lärarkåren i två läger precis som avundsjukan och löneklyftan (RiR. 2017:18). Förstelärartjänsten blir då inte likvärdig för alla olika inriktningarna inom läraryrket. Det kan även ses som att det blir en värdering i vilka av lärarkåren som kan söka tjänsterna eller inte.

Det kan tyckas vara motsägelsefullt att det finns förstelärartjänster som ska se till att öka attraktionskraften till läraryrket och stärka lärarprofessionen när ingen av lärarna i studien vittnar om att förstelärarna har fått någon extra tid för att vara just förstelärare. Hur ska en förstelärare kunna prestera för att utveckla lärarprofessionen när det inte finns någon extra tid för det? Det är inte rimligt att ha höga förväntningar som kommer med tjänsten när det inte finns utrymme för att kunna leva upp till förväntningarna. Citatet "Ni kan springa lite fortare än alla andra och därför får ni ingen extra tid." från lärare 6 i resultatet visar tydligt att det finns höga förväntningar och att därför finns det ingen extra tid.

Det är intressant i hur det skiljer sig bland lärare i hur de anser att lärarlönelyftet ska delas ut till alla lärare på skolan eller ifall de som sticker ut med något extra som till exempel ta emot VFU-studenter ska meriteras. För att stärka lärarprofessionen är det mer rimligt att alla lärare ska ta del av lärarlönelyftet för att hela lärarkåren ska få upp sina löner och på det sättet stärka professionen och dess status. Även Riksrevisionens rapport är inne på att lärarlönelyftet bör ses om och eventuellt delas ut till alla lärare (RiR. 2017:18).

6.2 Slutsatser

Den här studiens syfte var att undersöka hur lärare själva har uppfattat hur införandet av lärarlegitimationen, karriärtjänstreformen med förstelärartjänsten och lärarlönelyftet har hjälpt till att höja statusen och stärka lärarprofessionen. Trots att tanken bakom lärarlegitimationen, förstelärare och lärarlönelyftet skulle stärka lärarprofessionen visar den här studien med sex deltagande lärare på att det enbart har varit lärarlegitimationen som gjort det enligt lärarna själva.

En av slutsatserna som blev synlig efter min analys av intervjuerna med lärarna är att förstelärarreformen inte alls enligt lärarna själva har hjälpt till att stärka professionen. Lärarna menar på att förstelärartjänsterna har skapat avundsjuka, irritation och en klyfta mellan lärarna. Klyftan har blivit mellan de lärarna som fått tjänsterna och då räknas som "bra" lärare och de som inte fått tjänsten och därmed räknas som "dåliga" lärare. En annan del i klyftan har blivit lönegapet på 5000 kronor mer i lön för de som har fått en förstelärartjänst. Som tidigare nämnts korrelerar lärarnas uppfattningar om förstelärarreformen med Riksrevisionens rapport (RiR.2017:18). Även lärarlönelyftet har skapat avundsjuka och en klyfta mellan vissa lärare. Precis som med förstelärarreformen har lärarna delats in i "bra" lärare och "dåliga" lärare. Slutsatsen om att förstelärarreformen och lärarlönelyftet har skapat en uppdelning inom lärarkåren stämmer även överens med Riksrevisionens rapport om karriärstegsreformen och lärarlönelyftet och Utbildningsutskottets betänkande (RiR. 2017:18).

För att sammanfatta lärarnas åsikter och tankar om reformerna så är det att reformerna inte hjälpt till att stärka professionen på det sättet som det var tänkt och att ibland kan också strävan efter professionalisering och statushöjning leda till deprofessionalisering (Frelin, 2013).

Lärarprofessionen har en fortfarande en lång väg att gå för att den ska bli den starka profession som den förtjänar att vara. Som blivande lärare anser jag att det även är mitt ansvar att se till att arbeta för att stärka professionen. Kommer tänka väldigt mycket på vilket språk jag använder när jag samtalar med elever och föräldrar samt skriver texter till föräldrarna. Jag vill att föräldrar och andra ska uppfatta mig som en kompetent och professionell lärare.

6.3 Vidare forskning

Det behöver fortsättas att forska på lärarnas åsikter och tankar i vidare studier eftersom det inte finns tillräckligt studier om just det, det borde finnas fler. Det forskas mycket om lärare men sällan är lärarnas röster tydliga i studierna. Det behöver också forskas på lärarlönelyftet eftersom det fortfarande är en väldigt ny reform och därför har väldigt lite forskning av förståeliga skäl. Det hade varit intressant att följa upp den här studien med samma lärare om fem till tio år och se ifall deras uppfattningar om lärarlegitimationen, förstelärare och lärarlönelyftet har ändrats.

7. Referenser

- Brante, T. (2009). Vad är en profession? Teoretiska ansatser och definitioner. I L. Maria (Red.), *Vetenskap för profession* (s. 15-34). Högskolan i Borås.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. Doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Burrage, M., Jarausch, K., Siegrist, H. (1990). An actor-based framework for the study of professions. Burrage, M., Torstendahl, R. (red.) *Professions in Theory and History*. London: Sage.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3 Stockholm: Liber
- Englund, T. & Solbrekke, T.D. (2015). Om innebörder i lärarprofessionalism. *Pedagogisk forskning i Sverige*. (20:3/4, s. 168-194).
- Erlandson, P. & R. Karlsson, M (2017): From trust to control – the Swedish first teacher reform. *Teachers and Teaching*, DOI: 10.1080/13540602.2017.1379390 Hämtad från: <http://dx.doi.org/10.1080/13540602.2017.1379390>
- Evetts, J. (1999). Professions: changes and continuities. *International Review of Sociology*, March 1.
- Fournier, V. (1999). The appeal to professionalism as a disciplinary mechanism. *The Sociological Review*
- Frelin, A. (2013). Att hantera läraryrkets komplexitet(er) - en grund för professionalitet?. *Utbildning och Demokrati*. (22:1,s.7-27). Hämtad från: <https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-och-demokrati/2013/nr1/anneli-frelin---att-hantera-lararyrkets-komplexiteter---en-grund-for-professionalitet.pdf>
- Freidson, E. (1999). Theory of professionalism: method and substance. *International Review of Sociology*, March 1.
- Frostenson, M. (2014). Lärarlegitimationen som organisationsfråga: strategisk respons och professionella konsekvenser. *Utbildning och Demokrati*. (23:2, s. 45-69). Hämtad från <https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-och-demokrati/2014/nr-2/magnus-frostenson---lararlegitimationen-som-organisationsfraga.pdf>
- Lilja, P. (2011). Lärarlegitimation - professionalisering med förhinder? [Elektronisk resurs]. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*. (17:4, 29-42). Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-13994>
- Nordin, A. (2014). Centralisering i en tid av decentralisering Om den motsägelsefulla styrningen av skolan. *Utbildning och Demokrati*. (23:2, s. 27-44). Hämtad från <https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-och-demokrati/2014/nr-2/andreas-nordin---centralisering-i-en-tid-av-decentralisering.pdf>
- OECD (2005): *Teachers matter: Attracting, developing and retaining effective teachers*. Rapport. Paris: OECD.

- Prop. 1989/90:41. *Om kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer.* Tillgänglig: <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/om-kommunalt-huvudmannaskap-for-larare-GD0341>
- Prop. 1990/91:18. *Om ansvaret för skolan.* Tillgänglig: <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/ansvaret-for-skolan-GE0318>
- Prop. 1991/92:95. *Om valfrihet och fristående skolor.* Tillgänglig: <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/om-valfrihet-och-fristaende-skolor-GF0395>
- Prop. 1992/93:220. *En ny läroplan för grundskolan och ett nytt betygssystem för grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska särskolan.* Tillgänglig: <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/en-ny-laro-plan-for-grundskolan-och-ett-nytt-GG03220>
- Prop. 2010/11:20. *Legitimation för lärare och förskollärare.* Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2010/10/prop.-20101120/>
- Prop. 2012/13:136. *Karriärvägar för lärare i skolväsendet m.m.* Tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/fil/85BFE371-9B18-4D51-AAAE-7DAAE225A4AF>
- Prop. 2014/15:1 *Budgetproposition 2015 Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning.* Tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/fil/53EDF876-944C-4943-BA36-7BC7B1490314>
- Prop. 2015/16:1. *Budgetpropositionen för 2016.* Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/contentassets/49618bcb4fd94b6081d9696f55bc7f8d/forslag-till-statens-budget-for-2016-finansplan-och-skattefragor-kapitel-1-12-och-bilagor-1-16.pdf>
- Prop. 2016/17:1 *Budgetproposition 2017 Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning.* Tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/fil/2B064990-8BE0-47A9-91F0-9A928340CF55>
- Riksrevisionen (2017). *Karriärstegsreformen och Lärarlönelyftet – högre lön men sämre sammanhållning* (Riksrevisionen 2017:18).
- Ringarp J (2011): *Professionens problematik. Lärarkårens kommunalisering och välfärdsstatens förvandling.* Doktorsavhandling. Stockholm: Makadam
- SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SFS 2013:530. Lag om ändring i skollagen (2010:800). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SFS 2016:100. Skollag. Stockholm. Utbildningsdepartementet.
- Sjöberg L (2010): "Lärarprofessionalism på glid. Performativ förskjutning av statlig och lärarfacklig utbildningspolicy." *Pedagogisk forskning i Sverige*, vol 15, nr 1, s 18-32. Hämtad från <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/984/835>
- Skolverket (2013). *Vem är försteläraren?* Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/get-File?file=3188>
- SOU 2008:52. *Legitimation och skärpta behörighetsregler.* Stockholm: Fritzes.
- SOU 2004:116: *Skolans ledningsstruktur. Om styrning och ledning i skolan. Betänkande av utredningen om skolans ledningsstruktur.* Stockholm: Fritzes.
- SOU 2014:5. *Staten får inte abdikera – om kommunalisering.* Stockholm: Fritzes.
- SOU 2018:17. *Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling.* Stockholm: Fritzes.

- Stenlås, N. (2009). *En kår i kläm: läraryrket mellan professionella ideal och statliga reformideologier*. Stockholm: Finansdepartementet, Regeringskansliet.
- Stenlås, N. (2011). Läraryrket mellan autonomi och statliga reformideologier. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*. (17:4, s. 11-27). Hämtad från <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:537645/FULLTEXT01.pdf>
- Utbildningsdepartementet (1994): *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpo 94 : Lpf 94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Utbildningsdepartementet. (2010): *Departementspromemoria (U2010/2818/S) Legitimation för lärare och förskollärare (2010-05-03)*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Utbildningsdepartementet. (2012): *Promemoria. Karriärvägar m.m. i fråga om lärare i skolväsendet*. U2012/4904/S.
- Utbildningsdepartementet. (2016): *Promemoria. Lärarlönelyftet*. U2016/00605/DL
- Utbildningsutskottet. (2018): *Utbildningsutskottets betänkande. Grundläggande om utbildningen*. (2018/19:UbU8)
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Wahlström, N. (2002). *Om det förändrade ansvaret för skolan: vägen till mål- och resultatstyrning och några av dess konsekvenser*. Diss. Örebro: Univ., 2002. Örebro. Tillgänglig: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-27>
- Wennström, J. (2016). A Left/Right Convergence on the New Public Management? The Unintended Power of Diverse Ideas. *Critical Review* 28(3-4), s. 380-403. Hämtad från https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/abs/10.1080/08913811.2016.1234158?fbclid=IwAR0TsAZ5lpE8AqVhYrKZypGqKxpCqag7szlhVePdsgDNJIZJYrIrO_p6YQU

8. Bilagor

8.1 Bilaga 1 - Intervjuguide

Intervjuguide - Lärarreformerna

Berätta om intervjuens syfte, lärares uppfattningar och tankar om införandet av försteläraryrket, lärarlönelyftet och lärarlegitimationen.

Berätta att intervjun kommer att spelas in, transkriberas och resultatet kommer att föras in i mitt examensarbete som även kommer att publiceras elektroniskt. I examensarbetet så kommer resultatet från intervjun att anonymiseras genom att inga namn nämns.

Generella frågor

1. Hur länge har du arbetat som lärare? I vilka årskurser/ämnen har du behörighet i och i vilken årskurs undervisar du i?
2. Hur ser du på lärarstatusen? Anser du att läraryrket har en hög eller en låg status?
3. Varför tror du att läraryrket har den statusen som den har idag?
4. Vad tror du påverkar läraryrkets status? Vad tror du kan påverka läraryrkets status till det positiva och stärka lärarprofessionen?
5. Finns det något som kan påverka lärarprofessionen negativt och sänka läraryrkets status? Hur skulle vi som lärare göra för att undvika det?

Försteläraryrket

6. Hur ser du på införandet av försteläraryrket?
7. Blev det någon skillnad på skolan som du arbetade på efter införandet av försteläraryrket?
8. Har förstelärarna fått extra tid till sin roll som förstelärare? Finns det förutsättningar att kunna verka som förstelärare?
9. Känner du dig delaktig i det som försteläraren/förstelärarna driver på skolan du arbetar på?
10. Vad förväntar du dig av en förstelärare?
11. Vem eller vilka blev förstelärare på din skola? Varför blev den/de förstelärare?
12. Skulle du själv vilja bli förstelärare? Varför?
13. Upplever du att de som är förstelärare på din skola driver utvecklingen inom läraryrket framåt? Märks det att ni har en eller flera förstelärare?
14. Anser du att försteläraryrket har hjälpt till att höja statusen och stärka lärarprofessionen? Varför?

Lärarlönelyftet

15. Är lärarlönelyftet något som diskuterats av er rektor på skolan? Hur har arbetet kring lärarlönelyftet varit?
16. Blev det någon skillnad på skolan som du arbetar på efter införandet av lärarlönelyftet? Vet du ifall det blev irritation bland kollegor som inte fick ta del av lärarlönelyftet?
17. Anser du att lärarlönelyftet har hjälpt till att höja statusen och stärka lärarprofessionen? Varför?

Lärarlegitimation

18. Hur länge hade du arbetat som lärare när lärarlegitimationen infördes 2011?
19. Blev det någon skillnad på skolan som du arbetade på efter införandet av lärarlegitimationen? Om ja, på vilket sätt?
20. Hur ser du på införandet av lärarlegitimationen?
21. Anser du att lärarlegitimationen har hjälpt till att höja statusen och stärka lärarprofessionen som tanken bakom den var?
22. Anser du överlag att de här olika reformerna har hjälpt till att stärka professionen eller anser du att professionen är densamma som innan införandet av de här reformerna?

Tacka för deltagandet i intervjun.

8.2 Bilaga 2 - Informationsbrev

Informationsbrev

Hej! Jag heter Matilda Pettersson och skriver just nu mitt examensarbete på avancerad nivå på Göteborgs Universitet där jag läser till grundskollärare med inriktning F-3. Mitt examensarbete syftar till att ta reda på hur lärare uppfattar införandet av lärarlegitimationen, förstelärare och lärarlönelyftet samt ifall dessa införandet har hjälpt till att stärka statusen på lärarprofessionen.

Jag skulle gärna vilja göra en intervju med dig om just lärarlegitimationen, förstelärare och lärarlönelyftet. Intervjun kommer att spelas in, kommer att ta cirka 30-40 minuter och enbart användas till examensarbetet. Svaren från intervjun kommer att transkriberas och sedan analyseras, alla svar kommer att anonymiseras i examensarbetet.

Intervjun och behandlingen av resultatet från intervjun följer de forskningsetiska ställningstaganden från Vetenskapsrådet. Du kan närsomhelst under intervjun säga att du inte vill svara på någon fråga och kan när som helst avsluta intervjun som är frivillig.

Skickar gärna examensarbetet när det är klart ifall du vill ta del av resultatet.

Ifall du vill ställa upp på intervjun får du gärna maila mig på guspemma@student.gu.se eller ringa/smsa till 076XXXXXXX.

Stort tack på förhand,
Matilda Pettersson